
УДК 351.853.2

І. Д. КАЗАНЧУК,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної діяльності органів внутрішніх справ
факультету з підготовки фахівців міліції громадської безпеки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

УТОЧНЕННЯ ПОНЯТТЯ І ЗМІСТУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

На основі дослідження правових норм і положень наукових праць здійснено термінологічний аналіз та надано визначення адміністративно-правової охорони навколишнього середовища. Визначено види правових відносин, що виникають у природоохоронній сфері.

Протягом багатьох тисячоліть людина розширювала втручання в навколишнє середовище, збільшувала свої технічні можливості, нехтуючи необхідністю раціонального використання і збереження природних ресурсів. Особливо стрімко зросло навантаження на навколишнє природне середовище в другій половині XX ст. і продовжується по теперішній час. У відносинах «людина – природа» позначилася ситуація, коли в результаті інтенсивної індустріалізації і урбанізації, збільшення господарської діяльності екологічні системи почали повсюдно втрачати здатність до регенерації. Як наслідок, під загрозою опинилося існування людського гено-

фонду. Для вирішення цієї проблеми необхідно покращити існуючі механізми адміністративно-правового регулювання відносин, що утворюються в природному середовищі, дослідження і розуміння самої природи цього суспільно значущого інституту.

У юридичній літературі дослідженню змісту природоохоронної функції держави присвячено багато праць (В. І. Андрейцев, В. С. Джигирей, В. О. Ліпкан, Ю. С. Шемшученко). Окремі питання правової охорони природного середовища стосовно того чи іншого об'єкта природи розглядалися в наукових роботах таких науковців, як С. В. Ворущило, В. А. Лазаренко, О. Я. Лазор,

Н. М. Нестеренко, М. М. Романяк, К. А. Рябець, О. А. Улютіної, О. М. Хіміч тощо. Між тим, комплексні дослідження відносин, що виникають у ході адміністративно-правової охорони навколишнього (природного) середовища, а також чітке визначення вказаної дефініції в галузі адміністративного права, на жаль, відсутні. З огляду на це **метою** статті обрано термінологічне визначення адміністративно-правової охорони навколишнього середовища та аналіз змісту правових відносин, що виникають у процесі здійснення суб'єктами природоохоронної діяльності.

Адміністративно-правова охорона навколишнього середовища в Україні має глибокі історичні витоки [1, с. 101]. Їх можна з'ясувати в аспекті взаємин суспільство – природа – держава. Разом із тим, аналізуючи історію взаємодії людини з природою і питання походження проблеми навколишнього природного середовища на прикладі розвитку людського суспільства і законодавчих ідей з охорони природи, можна зробити висновок про існування для нашої країни шести різних за часом періодів і силою впливу людей на природу (а відповідно й правової охорони зазначеної сфери), враховуючи таку послідовність, коли людина, почала її експлуатувати.

У сучасному вигляді інститут адміністративно-правової охорони отримав свій розвиток на початку ХХ ст., коли у зв'язку з технологічним посиленням впливу людини на природу набули важливого значення наукові основи організації раціонального природокористування. З часом це вилилося у вчення про взаємодію суспільства з природним середовищем. У загальному значенні охорона природи (від англ. *nature protection*) – це сукупність державних і загальноосвітніх заходів, спрямованих на збереження атмосфери, рослинності і тваринного світу, ґрунтів, вод і земних надр (у вузькому розумінні) [2, с. 11]; у широкому розумінні – спрямованих на захист природного навколишнього середовища від забруднення, посиленої експлуатації й іншого шкідливого впливу життєдіяльності людини. В цьому сенсі охорона природи – складова частина природокористування.

У другій половині ХХ ст. виникає ще одна форма охорони – охорона середовища проживання людини. Це поняття близьке за змістом до охорони природи, проте в центр уваги ставить людину, збереження і формування таких природних умов, які є найбільш сприятливими для її життя, здоров'я і добробуту [1, с. 102]. Наприкінці 70-х років посилилась увага людс-

тва до навколишнього середовища. Були створені природоохоронні органи, почали свою активну діяльність громадські організації з охорони навколишнього середовища, наприклад Всесвітній фонд природи, «Друзі Землі» тощо. Саме в цей період «екологізації» суспільства усі підручники розглядали природні ресурси як охорону надр, ґрунтів, вод, але не охорону природи в цілому. Логічно, що термін «охорона природи» поступово витіснився поняттям «охорона навколишнього середовища». Указана концепція стала теоретичною базою для вирішення практичних проблем охорони навколишнього природного середовища, яка дала поштовх виникненню природоохоронного права. Пізніше, під впливом Стокгольмської конференції ООН з навколишнього середовища у 1972 р. набули поширення й інші назви – «право навколишнього середовища» та «право охорони навколишнього природного середовища». В Україні був прийнятий Закон «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.), у якому навколишнє природне середовище визначилося як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів [3]. З цього випливає, що навколишнє природне середовище є складною екосистемою, якій властиві і суто природні, і природно-антропогенні закономірності.

За змістовної близькості понять «навколишнє середовище» і «навколишнє природне середовище» перше з них точніше відображає об'єкт правової охорони. Природне середовище – це фактично природа, проте її в чистому вигляді вже практично не існує. Понад 90 % екосистем у світі є штучними. Під впливом науково-технічного прогресу в останні півстоліття утворилося нове антропогенно-природне середовище, яке й отримало назву «навколишнє середовище» (англ. *environment*) [4, с. 98]. Отже, термін «навколишнє середовище» є більш адекватним. Для остаточного підтвердження наведеної позиції укажемо на Концепцію права навколишнього середовища, яка є офіційною концепцією ООН, її органів і установ, а також на Програму ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП). Їх положення прийняті європейським співтовариством і багатьма країнами світу (США, Канада). Цілком очевидно, що відповідно до загальновизнаного принципу пріоритету міжнародного права ми мусимо адаптувати свою правову термінологію до міжнародних стандартів [5]. На позиції вказаної Концепції повинен перейти й український законодавець і замість Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» прийняти

Закон України «Про охорону навколишнього середовища», зробивши тим самим крок до гармонізації природоохоронного законодавства України з міжнародним правом навколишнього середовища. У зв'язку з цим доречно навести слова Р. Декарта: «Принаймні половини помилок можна уникнути, якщо домовитися про поняття».

Аналізуючи наукові праці, зазначимо, що загальнопоширеним є тлумачення охорони навколишнього природного середовища як системи державних і громадських заходів (економічних, адміністративно-правових, міжнародних), спрямованих на гармонійний взаємодію суспільства і природи, збереження і відтворення діючих екологічних спільнот і природних ресурсів в ім'я теперішніх і майбутніх поколінь. У свою чергу природне середовище розуміють як найважливіша складова частина навколишнього середовища [1, с. 9].

Поняття «охорона навколишнього середовища», у свою чергу, відображає систему заходів щодо раціонального використання природних ресурсів, збереження особливо цінних і унікальних природних комплексів, забезпечення екологічної безпеки. Це сукупність державних, адміністративних, правових, економічних, політичних і суспільних заходів, спрямованих на раціональне використання, відтворення і збереження природних ресурсів землі, обмеження негативного впливу людської діяльності на навколишнє середовище [6, с. 34].

В останні роки в юридичній літературі часто використовується також термін «захист навколишнього природного середовища», який близький до поняття «охорона» [6, с. 36]. Проте останній більш широкий за своєю сутністю, адже містить систему заходів, спрямованих на усунення негативного антропогенного чи стихійного впливу на навколишнє середовище, на підтримку та забезпечення нормального функціонування екосистем.

У свою чергу правова охорона, окрім низки організаційних заходів, спирається ще й на норми права, у даному випадку – адміністративного права.

Так, відповідно до конституційних положень, де право на якісне навколишнє природне середовище є загальною і необхідною умовою буття людей [7], визначено стрижневі засади, на яких має формуватися сучасний стан адміністративно-правової охорони навколишнього природного середовища. Такі засади передбачають, що людина, її життєвий простір є лише частиною природного простору, а не суто людським простором, який потрібно захищати,

тому право має охороняти все навколишнє природне середовище.

Виконати вказане завдання можна шляхом, використання комплексного підходу до проблеми, в якому визначатиметься належність людини до природи і значення навколишнього середовища. Згідно з таким підходом: 1) людина (суспільство) відповідальна за інше життя, яке відбувається поряд із нею; 2) поєднання біоцентричного і антропоцентричного наукового поглядів на проблему; 3) переорієнтація заходів правової охорони навколишнього природного середовища з окремих компонентів (об'єктів природи) на створення інтегральної системи адміністративно-правової охорони зазначеної сфери. Щодо біоцентричного підходу, то він відображає найбільш фундаментальний аспект у науковій теорії з адміністративно-правової охорони навколишнього середовища. У свою чергу, антропоцентричний підхід (прикладний аспект, що наголошує на негативних наслідках, які вносить людина в навколишнє природне середовище) до правової охорони навколишнього природного середовища сконцентрував зусилля широкого кола вчених, практичних працівників, державних діячів і населення на даній проблемі в цілому [4, с. 202]. Це свідчить про те, що потрібно розробити цілісну правову систему, яка б надійно сприяла адміністративно-правовій охороні навколишнього середовища. Отже, Верховна Рада України має скористатись створенням цілісної системи такої охорони, яка б ґрунтувалася на концепції адміністративно-правової охорони навколишнього середовища, з відмовою від маси розрізаних норм, які змушують законодавця постійно змінювати чи доопрацьовувати правові норми.

Головним свідченням суспільної небезпечності посягання на навколишнє природне середовище є їх суттєва шкідливість. Шкоду, яка завдається людині, суспільству, неможливо обчислити. Загальний вплив людського господарства на глобальну екосистему перевищує допустимі межі в десять разів, що є загально-визнаним фактом. Це свідчить про те, що протиправні дії (порушення) в природоохоронній сфері завдають суттєвої шкоди суспільним відносинам, які охороняються [8, с. 264], і з ними треба вести послідовну боротьбу.

Аналіз правових джерел свідчить про те, що вчені часто звертаються до поняття «правова охорона». Це властиво для праць з охорони окремих сфер навколишнього природного середовища. Намагання вчених використовувати зазначене поняття ще не є спробою визначити його сутність. Проте з'ясування сутності

адміністративно-правової охорони навколишнього природного середовища має важливе теоретичне і прикладне значення. З цією метою необхідно звернутися до довідкової літератури та публікацій, які так чи інакше стосуються зазначеної проблеми. Так, поняття «охороняти» означає: а) когось стерегти, берегти; б) боронити, захищати, відстоювати, заступати, тримати в цілісності, рятувати; в) охороняти когось чи щось, оберігати, стерегти; оберігати від небезпеки кого чи що-небудь, забезпечувати від загрози, руйнування, знищення, завдання шкоди, захищати від чого-небудь [9, с. 107]. Усі наведені тлумачення свідчать, що зміст поняття «охорона» мотивується поняттям «охороняти». З певною умовністю поняття «охорона» можна витлумачити з визначення охорони в окремих сферах (наприклад охорона водних ресурсів, охорона здоров'я, охорона тваринного світу).

Дещо ближчими до досліджуваної проблеми є такі поняття, як правова охорона атмосферного повітря, правова охорона земель, правова охорона надр, правова охорона лісів та іншого рослинного світу, правова охорона тваринного світу. Указані поняття вказують на визначену законодавством сукупність державних і суспільних заходів, спрямовану на збереження перерахованих природних об'єктів, раціональне їх використання, відтворення й оздоровлення [10, с. 90]. Слід звернути увагу на те, що зміст правової охорони зазначених вище об'єктів природи включає систему відтворювальних, контрольних, запобіжних, захоронних і заохочувальних заходів.

Варто зазначити, що найбільш прийнятним є визначення, запропоноване Екологічним енциклопедичним словником, у якому охорона навколишнього середовища визначена як комплекс міжнародних, державних і регіональних заходів, включаючи адміністративні, політичні, технологічні, соціальні і суспільні, спрямовані на збереження в необхідному обсязі природних багатств на землі, що забезпечує стійкість навколишнього середовища [11, с. 46].

На відміну від поняття «правова охорона», термін «адміністративно-правова охорона», а також зміст такої охорони не знайшли послідовного дослідження в працях ані вітчизняних, ані зарубіжних учених. Проблема адміністративно-правової охорони взагалі і адміністративно-правової охорони навколишнього середовища зокрема має розглядатися в розрізі норм адміністративного законодавства. При цьому необхідно зазначити, що кожна галузь права має свою власну термінологічну базу (поняття, категорії, інститути). Адміністративне право спрямовано

на охорону суспільних відносин у сфері навколишнього природного середовища як соціальної і правової проблеми сучасності. З метою дослідження вказаної проблеми існують різні точки зору: одні автори вважають, що завданням норм права в природоохоронній сфері є охорона суспільних відносин, інші – що закон здійснює охорону природних ресурсів (об'єктів навколишнього природного середовища) [1, с. 12].

Важливо звернути увагу на те, що всі автори стверджують, що основною є охоронна функція. Відповідно адміністративно-правова охорона суспільних відносин у сфері навколишнього природного середовища також ґрунтується на охоронній функції, що цілком відповідає дійсності. Усе свідчить про те, що адміністративно-правова охорона навколишнього середовища є важливою соціальною і правовою проблемою, тому саме з цієї позиції треба підходити до дослідження вказаних питань. У даному аспекті правильним є підхід до проблеми визначення охорони навколишнього середовища в адміністративно-правовому аспекті крізь призму суспільних відносин. На нашу думку, їх визначення значно полегшить формулювання дефініції адміністративно-правової охорони навколишнього середовища й окреслить зміст цього поняття.

Насамперед звернемо увагу на те, що адміністративно-правова охорона навколишнього природного середовища заснована на положеннях Конституції України – «земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, використовуються й охороняються в Україні як основа життя і діяльності народу» [7]. Стаття 50 Конституції України гарантує право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [7]. Зазначені положення містяться і в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», де в преамбулі зазначено: «охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України» [3]. Закон формулює й основні принципи охорони навколишнього природного середовища, зокрема пріоритет охорони життя і здоров'я людини; раціональне використання природних ресурсів з урахуванням законів природи, необхідності відтворення природних ресурсів і недопущення невідворотних наслідків для навколишнього середовища і здоров'я людини; забезпечення безпечних екологічних

умов; дотримання вимог природоохоронного законодавства, невідворотність настання відповідальності за їх порушення, тощо [3].

Як відомо, суспільні відносини є стійкими, що зумовлює стабільність взаємодії суспільства з навколишнім середовищем. За характером вони тісно пов'язані з об'єктами навколишнього природного середовища, тобто, природними і природно-антропогенними цінностями, з приводу яких відповідно й виникають [10, с. 93], а отже, розглядаються як об'єкти охорони від протиправних дій. Як ми вже зазначали, згідно із Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» виділяють навколишнє природне середовище в цілому та три його головні елементи: природні ресурси; природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні; здоров'я і життя людей [3]. За вказаним Законом до природних ресурсів у широкому значенні належать усі природні блага, які слугують задоволенню потреб людини, а у вузькому – природні джерела для задоволення потреб матеріального виробництва. При цьому за законом державній охороні і регулюванню використання на території України підлягають: навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський оборот, так і не використовувані в народному господарстві в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси. У свою чергу, до природних територій і об'єктів, що підлягають особливій охороні, належать території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні та інші, визначені відповідно до законодавства України [3].

Усе різноманіття відповідних територій та об'єктів охоплюється поняттям екологічної мережі, яка відповідно до Закону України «Про екологічну мережу України» (2004 р.) утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні [12].

У юридичній літературі дискутується питання про те, чи є людина об'єктом еколого-правової охорони. І Конституція, і Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» фактично знімають дане питання. Указані нормативні акти передбачають, що здоров'я і життя людей підлягають державній охороні від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки [7; 3].

З урахуванням особливостей правового регулювання щодо охорони і використання об'єктів природи можна виділити чотири групи суспільних відносин, які є визначальними для адміністративно-правового регулювання. Це: а) відносини щодо охорони навколишнього середовища; б) відносини щодо використання природних ресурсів; в) відносини щодо забезпечення екологічної безпеки; г) відносини щодо формування, збереження та раціонального використання екологічної мережі. Розглянемо їх більш детально.

До *першої групи* належать відносини щодо охорони навколишнього природного середовища як комплексного природно-антропогенного явища. Слово «охорона» при цьому розуміють у широкому значенні – як комплекс заходів, спрямованих на збереження, відтворення і поліпшення стану цього середовища. Йдеться, по суті, про управління якістю охорони навколишнього середовища. До речі, дана група охоронних відносин об'єднує всі інші відносини в єдиний комплекс. Переважна частина таких відносин виникає у сфері вироблення екологічної політики й організації природоохоронної діяльності в масштабах держави та адміністративно-територіальних одиниць, у промисловості, сільському господарстві та інших небезпечних галузях.

Друга група відносин пов'язана з використанням природних ресурсів. Дані відносини регулюються нормами так званого природоресурсного права. Між тим, його лише умовно можна розглядати окремо від права охорони навколишнього природного середовища, адже раціональне природокористування неможливе без охоронних заходів.

Третю групу становлять відносини щодо забезпечення проголошеного Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3], а потім і Конституцією України [7] права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля. У більш широкому плані йдеться про забезпечення екологічної безпеки, тобто запобігання погіршенню екологічної обстановки та виникненню небезпеки для здоров'я людей. У юридичній літературі не вироблено

загального ставлення до предметної сфери правового регулювання екологічної безпеки. Але спорідненим для більшості авторів є думка про те, що відносини в галузі забезпечення екологічної безпеки повністю охоплюються відносинами щодо охорони навколишнього природного середовища. Звісно, така діяльність певною мірою переплітається із заходами з охорони навколишнього природного середовища, але це не є перешкодою для виділення відносин екологічної безпеки в окрему групу. Об'єднуючим фактором для цього є спрямованість відповідних відносин на забезпечення здорового для життя і здоров'я людей природне середовище, тоді як охорона навколишнього середовища має ширший спектр цілей.

Нарешті, до *четвертої групи* належать відносини у сфері формування, збереження та раціонального використання екомережі. Коло цих відносин постійно розширюється, і вони мають істотний вплив на стан навколишнього природного середовища, задоволення сучасних і перспективних економічних, соціальних, екологічних інтересів суспільства. Саме правовий режим особливої державної охорони є об'єднуючою засадою для групування цих відносин.

Треба зазначити, що всі вказані відносини часто поєднуються між собою у різних комбінаціях. Їх можна поділити на більш дрібні групи суспільних відносин за предметною ознакою. Саме так зробив законодавець, зокрема, виділивши їх у спеціальну главу в Кодексі України про адміністративні правопорушення – «Адміністративні правопорушення в галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії та культури» [8, с. 263]. Також це виявляється у встановленні дозволів та заборон, нормуванні, сертифікації, ліцензуванні та екологічній експертизі, застосуванні заходів адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення тощо.

Отже, адміністративне законодавство покликане здійснювати правову охорону відносин у сфері навколишнього природного середовища системою засобів, які притаманні тільки йому. Користуючись таким підходом у з'ясуванні пошукового поняття, слід визначити складові адміністративно-правової охорони навколишнього природного середовища. Так, дане поняття має включати такі ознаки або складники: 1) система (комплекс) адміністративно-правових заходів і засобів, спрямованих на збереження, раціональне використання, відтворення навколишнього природного середовища, які забезпечують його стійкість; 2) законодавство (норми «заборони», «заохочувальні» приписи),

що стосується навколишнього природного середовища, та напрямки його вдосконалення; 3) природоохоронна діяльність органів держави; 4) засоби запобігання вчиненню екологічних правопорушень; 5) охорона існуючих суспільних відносин; 6) невідворотність адміністративної відповідальності за порушення проти навколишнього природного середовища; 7) цінність суспільних відносин, що є об'єктами охорони; 9) адміністративно-правова охорона навколишнього середовища є соціальною та правовою проблемами.

Конкретніше складові адміністративно-правової охорони навколишнього середовища можна визначити так: це 1) система адміністративно-правових засобів; 2) суспільні відносини у сфері навколишнього природного середовища, на які відбулося протиправне посягання; 3) навколишнє природне середовище.

Крім зазначеного, для з'ясування дефініції адміністративно-правової охорони навколишнього середовища та для розвитку Концепції національної екологічної політики необхідно запропонувати основні ідеї адміністративно-правової охорони аналізованої сфери. Отже, на наш погляд, Концепція адміністративно-правової охорони навколишнього середовища передбачає:

1) комплексне дослідження такої сфери на основі сучасного праворозуміння й останніх досягнень наук, пов'язаних із проблемою, що розглядається;

2) застосування біоцентричного й антропоцентричного підходів до адміністративно-правової охорони зазначеної сфери;

3) наявність достатнім чином розвинутої нормативно-правової бази;

4) врахування позитивного і негативного досвіду адміністративно-правової охорони навколишнього природного середовища в Україні й за кордоном;

5) надання пріоритету приписам міжнародно-правових актів над національним законодавством у подоланні зазначених діянь;

6) досягнення достатньої зрозумілості адміністративно-правових заборон;

7) орієнтацію на сталий розвиток екологічної складової;

8) надання пріоритету заходам запобігання і профілактики правопорушень у природоохоронній галузі.

Підсумовуючи усе вищесказане, ми можемо визнати адміністративно-правову охорону навколишнього середовища як соціальну і правову проблеми, що дає поштовх для послідовного вивчення і розкриття сутності даного інституту.

Таке розуміння дає можливість сформулювати визначення адміністративно-правової охорони навколишнього природного середовища як системи адміністративно-правових засобів,

що забезпечують охорону природного середовища, зосереджуючи зусилля на тому, щоб правовідносини залишалися об'єктами охорони від протиправних посягань.

Список використаної літератури

1. Гунько С. І. Природне середовище та його охорона / С. І. Гунько // Основи екологічних знань / за ред В. І. Поліщука, Л. П. Царика. – Тернопіль, 1994. – С. 100–106.
2. Улютіна О. А. Адміністративно-правові засади охорони навколишнього природного середовища та природокористування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Улютіна Олена Анатоліївна. – К., 2011. – 19 с.
3. Про охорону навколишнього природного середовища : закон України від 25 черв. 1991 р. № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
4. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки : навч. та наук.-практ. посіб. / В. І. Андрейцев. – К. : Знання-Прес, 2006. – 332 с.
5. Золотарьова Н. Навколишнє природне середовище як об'єкт правоохоронного впливу / Н. Золотарьова // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – № 2 (14). – С. 33–36.
6. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : закон України від 18 берез. 2004 р. № 1629-IV. – Х. : Одиссей, 2008. – 423 с.
7. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
8. Курило В. І. Адміністративні проступки в галузі охорони навколишнього середовища: правова природа, природні та соціальні наслідки / В. І. Курило // Матеріали міжнар. наук.-теорет. конф., присвяченої 80-річчю д.ю.н., проф., акад. АПрН України В. З. Янчука (м. Київ, 26–27 трав. 2005 р.). – К. : Магістр ХХІ сторіччя, 2005. – С. 262–264.
9. Хіміч О. М. Забезпечення екологічної безпеки адміністративно-правовими заходами, які застосовуються міліцією : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Хіміч Ольга Миколаївна. – К., 2005. – 175 с.
10. Коваленко Л. П. Види об'єктів адміністративно-правової охорони навколишнього природного середовища / Л. П. Коваленко // Проблеми законності. – Вип. 76. – С. 87–95.
11. Окружающая среда : энцикл. слов.-справ. / пер. с нем. – М. : Прогресс, 1993. – 640 с.
12. Про екологічну мережу України : закон України від 24 черв. 2004 р. № 1864-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 45. – Ст. 502.

Надійшла до редколегії 03.12.2012

КАЗАНЧУК И. Д. ПОНЯТИЕ И СОДЕРЖАНИЕ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

На основе исследования правовых норм и положений научных трудов проведен терминологический анализ и дано определение административно-правовой охраны окружающей среды. Определены виды отношений, возникающих в природоохранной сфере.

KAZANCHUK I. CONCEPT AND CONTENT OF ADMINISTRATIVE LAW ENVIRONMENT

On the basis of the legal norms and scientific works the terminological analysis is conducted and the definition of the administrative and legal protection of environment is given. The kinds of legal relations formed in the environmental field are defined.